

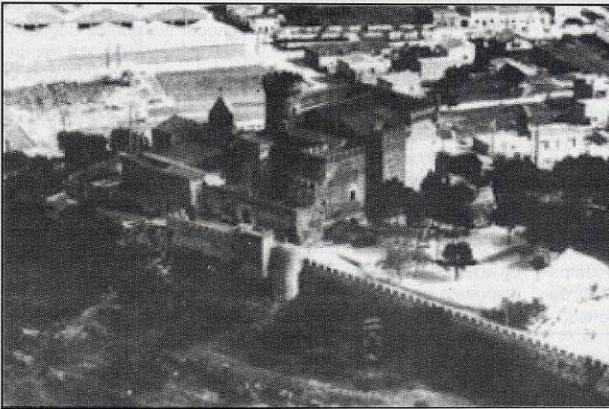
Castelldefels, Historia de un Pueblo

EI CASTRUM FELIX

Les notícies escrites més antigues sobre el castell de Castelldefels daten de l'any 970, tot i que, en un document del 967 s'esmenta, indirectament, l'església de Santa Maria de Castrum Felix, que aleshores ja existia.¹ Heus aquí, la primera referència coneguda al nom actual del poble, tot i que en la seva versió llatina. No sabem ben bé qui va ser el personatge anomenat Fèlix que apareix en el topònim, tot i que és possible que fos un dels primers castlans que van tenir cura de la fortificació. També, a tall d'hipòtesi, fóra possible que Fèlix hagués estat un dels antics propietaris de la vil·la romana que hi va haver al cim del turó del castell, entre finals del segle I aC i l'època visigòtica.

Ara com ara, en el decurs de les excavacions arqueològiques que es van fer al castell, amb motiu de la restauració de l'església i el seu entorn per part de la Diputació de Barcelona (1989-1995), no es van poder localitzar restes de la construcció militar del segle X. Cal suposar, però, que no fou gaire important. Potser, ni tan sols es tractava d'un castell tal com s'entenen avui aquesta mena de monuments, sinó només d'una torre o d'una construcció de tàpia, que en aquells temps s'anomenaven castrum igualment. El cas és que aquest petit castell primitiu no era situat a les zones excavades, relativament extenses, o era tan feble que n'han desaparegut tots els rastres. Tanmateix, el més probable és que les restes d'aquella construcció

s'alcessin al lloc més enlairat del turó, el pati del castell actual, on la roca natural va ser rebaixada considerablement al segle XVI, com va palesar la recerca arqueològica.

Aquest rebaix hauria eliminat per sempre més els vestigis del castrum Felix. D'aquesta manera, els elements més antics de la fortificació castelldefellenca que s'han conservat cal cercar-los a l'església de Santa Maria del Castell, que va ser fortificada al segle XIV, i al costat de la qual hi ha una torre circular que podria datar de la mateixa època.

El primer esment documental de l'església és del 966. Poc després, el 972, es torna a fer referència al temple i s'afegeix que hi havia tres altars dedicats, respectivament, a la Verge Maria, a sant Miquel i a sant Joan; en aquest darrer també es retia culte a sant Pere i sant Pau. Aquesta notícia havia determinat la interpretació que aquest temple preromànic tenia tres absis i transsepte, i que era semblant a l'edifici romànic que ens ha pervingut. L'excavació arqueològica va confirmar aquestes expectatives, ja que s'hi van descobrir

vestigis corresponents a la construcció religiosa del segle X en la base dels tres absis actuals i en la fonamentació de la paret meridional de la nau i de la testera. Aquestes restes han

palesat la planta d'aquella primera església parroquial, molt similar a la del segle XII, que s'ha conservat fins ara. A més, al sud-est de l'edifici, va aparèixer una tomba antropomorfa retallada a la roca, situada a l'indret on va estar el cementiri primitiu. Aquestes tombes, se sap que són característiques del segle X.

Entre 1100 i 1106, després d'una transformació important de la capella original, es va consagrar de nou l'església de Santa Maria.² L'aparència d'aquell l'edifici romànic s'ha conservat raonablement fins ara en els trets generals. Era de nau única amb transsepte, encaçalat per tres absis i coronat per un cimbori, sobre el qual recolzava un petit campanar de torre. La fàbrica era de carreus de pedra calcària barrejada amb marès rogenc, utilitzat per fer ressaltar les cantonades, els arcs i els elements singulars com ara

el cimbori, el cloquer, les portes o les finestres. S'ha comprovat que el paviment, com resulta habitual en aquesta mena de construccions, era de terra piconada i calç. Tal com indica la documentació escrita, els altars eren tres i devien ser centrats en els absis; en el meridional es va descobrir la base del pilar que sostenia l'ara. Les portes eren dues, una d'estreta oberta al nord, conservada fins ara i una altra a ponent que, amb el temps, va ser substituïda per l'actual.

Aquest primer conjunt medieval del cim del turó, format per l'església que acabem de descriure i pel castell primitiu - potser només una torre -, podria haver estat encerclat per una muralla perimètrica, de la qual se n'ha trobat algun indici. El primer castell important, amb muralles tores i amb el temple inclòs dins el recinte es va començar a aixecar a partir del segle XIV, i actualment se'n conserven diverses rectes. Un altre dia en parlarem.

NOTES

1. Entre les publicacions més recents que tracten sobre la història medieval del castell de Castelldefels, es pot consultar: M. Pagès: *Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1992. Autors diversos: "Castelldefels", dins *Catalunya Romànica*, XX. *El Barcelonès*, el Baix

Llobregat, el Maresme, Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992. A. López Mullor: "La excavación del conjunto del castillo de Castelldefels", dins *IV Simposi sobre Restauració Monumental. Restaurar o Conservar?, Quaderns Científics i Tècnics, 7, Diputació de Barcelona, Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Barcelona, 1996.* Id.: "Restauracions i noves troballes. Arquitectura i Arqueologia. Baix Llobregat. Castelldefels. Santa Maria de Castelldefels", dins *Catalunya Romànica, XXVII. Visió de síntesi. Restauracions i noves troballes. Bibliografia. Índexs generals. Barcelona, 1998.* Id.: "Resultats de l'excavació duta a terme al conjunt del castell de Castelldefels (Baix Llobregat, Barcelona)", dins *Miscel·lània en Homenatge a Joan Ainaud de Lasarte, vol. I. Barcelona, 1998.* A. González, A. López Mullor, R. Lacuesta, J.M. Vila: "Església de Santa Maria del Castell. Castelldefels/ Iglesia de Santa María del Castillo. Castelldefels", dins *Memòria 1993-1998, volum 2. Obres. Diputació de Barcelona, Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Barcelona, 1999.*

2. Es pot veure una edició recent de l'acta de consagració, en llatí amb traducció catalana a: J. Bellès, "Acta de consagració de l'església de Santa Maria de Castelldefels, 1100-1106". *Catalunya Romànica, XX...*, citat, pàg 324.

Albert Lopez Mullor